

Maria Carmela Palmisano

Apostolska konstitucija *Veseljje resnice* (*Veritatis gaudium*): papeževi izzivi in naš(a) odgovor(nost)

Apostolic Constitution The Joy of Truth (Veritatis Gaudium): the Pope's Challenges and Our Response and Responsibility

Povzetek: Prispevek predstavlja Apostolsko konstitucijo *Veseljje resnice* (*Veritatis gaudium*) in nekatere papeževe izzive, ki veljajo za iztočnice pri načrtovanju pedagoškega in raziskovalnega dela teoloških fakultet po svetu. Članek jih skuša razumevati v luči slovenskega konteksta, da bi se povezali pogledi na človeka in sodobni svet vseh tistih, ki sodelujejo pri formaciji duhovnikov in laikov na teološki fakulteti, ter bi usmerjali skupne napore k iskanju odgovorov na vprašanja sodobnega človeka, ki temeljijo na Božjem razodetju in odpirajo nove priložnosti za pristen dialog med teologijo in drugimi znanostmi.¹

Ključne besede: Apostolska konstitucija *Veseljje resnice*, *Veritatis gaudium*, teološki študij, dialog, interdisciplinarnost, *Sapientia christiana*, *Evangelii gaudium*, Sinoda o mladih 2018

Summary: *The article presents Apostolic Constitution Veritatis Gaudium and some of the Pope's challenges that represent a starting point for planning the pedagogical and research work of the Faculties of Theology worldwide. The article tries to understand them in the light of the Slovenian, with the intention of connecting the views on a human person and the contemporary world of all those who collaborate in the formation of priests and laypersons at the Faculty of Theology and of directing the common efforts to searching the answers to the questions of contemporary man that rest on God's revelation and open new opportunities for an authentic dialogue between Theology and other sciences.*

Key words: *Apostolic Constitution The Joy of Truth, Veritatis Gaudium, theological studies, dialogue, interdisciplinarity, Sapientia christiana, Evangelii Gaudium, Synod on young people 2018*

¹ Prispevek je nastal kot rezultat dejavnosti raziskovalnega programa P6-0262 *Judovsko-krščanski viri in razsežnosti pravičnosti*, ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

Uvod

V obsežnem uvodnem delu apostolske konstitucije (*Proemium*), ki je bila predstavljena v javnosti 29. januarja 2018, papež Frančišek umešča novi dokument v okvir doslej prehojene poti, ki se je začela z drugim vati-kanskim cerkvenim zborom, tj. z dokumentom *Optatam Totius* (zlasti štev. 13–21), posvečenim formaciji duhovnikov. Dekret je sodobnikom toplo priporočil temeljito reformo cerkvenih študijev. Reforma je bila predstavljena nekaj let kasneje v apostolski konstituciji *Sapientia christiana*, ki jo je 15. aprila 1979 izdal sveti papež Janez Pavel II. Po skoraj štiridesetih letih nova apostolska konstitucija papeža Frančiška z naslovom *Veritatis gaudium* (v slovenskem prevodu *Veselje resnice*, v nadaljevanju VR) posodablja prejšnjo konstitucijo. Ob upoštevanju duha, ki je v *Sapientia christiana* navdihoval posodobitev formacije duhovnikov, papež odgovarja na nujno potrebo po reviziji in posodobitvi cerkvenih študijev v sedanjem multikulturnem in multireligioznem okolju. Namenjena je papeškim univerzam in fakultetam, zlasti teološkim fakultetam, tudi tistim, ki delajo v okviru državnih univerz, kamor spada Teološka fakulteta v Sloveniji. Ob obhajanju petdesete obletnice delovanja Teološke fakultete – Enote v Mariboru je dokument dobra priložnost, da razmišljamo o teoloških študijih in o vlogi teologije v luči novega cerkvenega dokumenta, o nekaterih njegovih izzivih teologiji, teološkemu študiju in raziskovalnemu delu v današnjem svetu. Ob branju celotnega dokumenta postaja razvidno, da ima papež, preden posreduje normativ in navodila o prenovi cerkvenih študijev, predvsem namen sprožiti nov proces razločevanja, prečiščevanja in reforme v službi Božjega ljudstva, ki je danes poklicano, da se ustrezno pripravi na začetek novega obdobja evangelizacije.²

Zgradba in avtorji dokumenta

Apostolska konstitucija je sestavljena iz obsežnega uvoda (*Proemium*), ki mu sledita dva dela: prvi del predstavlja splošne norme o naravi, ciljnih in delovanju papeških univerz in fakultet; drugi del vsebuje posebne norme o delovanju papeških univerz, teoloških fakultet in nekaterih drugih fakultet, ki so povezane s Kongregacijo za katoliško vzgojo in delujejo

² VR 3. Prevod apostolske konstitucije, ki je predstavljen v članku, je pripravila avtorica članka.

tudi v okviru državnih univerz. Na podlagi splošnih in posebnih norm nove konstitucije so vse omenjene univerze in fakultete povabljeni, da do 8. decembra 2019 dopolnijo in posodobijo svoje statute ter jih predložijo omenjeni Kongregaciji. Papež Frančišek je potrdil in podpisal uvod in prva dva dela apostolske konstitucije. Drugemu delu konstitucije sledi uvod v prejšnjo apostolsko konstitucijo, *Sapientia christiana*, in nato aplikativne norme, ki jih je oblikovala Kongregacija za katoliško vzgojo (avtor tega dela apostolske konstitucije je prefekt za Kongregacijo za katoliško vzgojo, kard. Giuseppe Versaldi) v skladu z novo konstitucijo (VR 10). Aplikativne norme so namenjene cerkvenim univerzam in fakultetam ter teološkim fakultetam, ki delujejo v okviru državnih ustanov. Razdeljene so na dva dela: v prvem delu so predstavljene splošne aplikativne norme za delovanje omenjenih ustanov, v drugem delu pa posebne norme, namenjene posameznim fakultetam, s teološkimi fakultetami na čelu. Konstitucija se zaključuje z dvema prilogama: prva predstavlja norme in navodila za redakcijo statotov ali delov statotov posameznih univerz in fakultet, druga pa vsebuje seznam področij študijev in smeri študijev, ki jih je Kongregacija za katoliško vzgojo doslej zbrala v svoji elektronski podatkovni bazi (<http://www.educatio.va>). Na tem seznamu je tudi Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani s svojimi študijskimi programi.³

2. Nekateri ključni vidiki

Če se na kratko osredotočimo na nekatere ključne vsebine, ki jih nova apostolska konstitucija predstavlja, opazimo, da so te zajete med tretjim in šestim členom Uvoda, kjer papež Frančišek oriše novo in zelo široko obzorje, ki ga pred nami odstira in zaznamuje naš čas ter ki predstavlja neznansko nov izziv za cerkvene študije, da bi bili primerni za današnjo Cerkev, ki jo papež opredeljuje kot Cerkev v izhodu. Glede na to, da se v tej številki revije *Edinost in dialog* prof. Tommasi ustavlja pri refleksiji o vsebini celega Uvoda in jo umešča v razmišljanje o italijanski situaciji, bomo v tem prispevku povzeli nekatere vidike, ki jih papež opisuje predvsem v petem členu uvoda in so posebej aktualni za slovenski prostor. Potem ko si papež v tretjem členu želi, da bi bila akademska

³ Med programi, ki jih izvaja Teološka fakulteta, je doslej šel skozi postopek evalvacije in potrditve s strani Kongregacije za katoliško vzgojo Enoviti magistrski drugostopenjski program Teologija.

vzgoja in raziskovalno delo na univerzitetni ravni usmerjena k radikalni spremembi dosedanjih vzorcev razumevanja globalnega človeškega napredka in bi tako sprožila neko vrste »pogumne kulturne revolucije«, opisuje danes zelo razvidno potrebo

po pravi evangeljski hermenevtiki, da bi bolje razumeli življenje, svet, ljudi; ne potreba po sintezi, ampak po duhovnem ozračju iskanja in gotovosti, utemeljene v resnicah razuma in vere. Filozofija in teologija dajeta možnost, da pridemo do spoznanj, ki oblikujejo strukturo mišljenja, ga krepijo ter razsvetlujejo voljo [...] vse to pa je rodovitno, le če se živi z odprtim umom in na kolenih. (VR 3)

Sveti oče spodbuja teologe, da bi gojili odprto miselnost, nezaključeno miselnost, saj mora ta ostati vedno odprta za »*magis*«, ki izvira iz Boga. Daleč od tega, da bi predlagal poenostavljene oblike dialoga, ki po papeževem mnenju ne more biti »taktične« narave, ampak izraz notranje nuje, da bi kot skupnost izkusili veselje resnice, opisuje štiri kriterije, ki naj dajo nov zagon cerkvenim študijem za njihov doprinos Cerkvi v njenem poslanstvu: zrenje trinitarične skrivnosti, odprt dialog, interdisciplinarnost in transdisciplinarnost ter povezanost v mrežnih sistemih. (VR 4d) Peta točka uvoda nas še posebej vabi k razmisleku o »raziskovanju na področju teologije« in cerkvenih študij. Izhajajoč iz prejšnje Konstitucije *Sapientia christiana*, ki je poudarila, da je raziskovalno delo temeljna dolžnost, da bi posredovali ljudem nauk o Bogu v različnih kulturah, papež naredi korak naprej in predlaga bistveno širjenje teh ciljev, saj v sedanji multikulturni družbi za odrešenijsko poslanstvo Cerkve ne zadošča več njena skrb, da bi dosegla posameznike. Evangelij se namreč oznanja ne le posameznikom, ampak kulturam v njihovi celoti:

Cerkveni študiji se ne morejo omejiti le na posredovanje znanj, usposobljenosti ter izkušenj možem in ženam današnjega časa, ki želijo rasti v svoji krščanski zavesti, ampak morajo sprejeti nujno nalogo, da izdelajo intelektualna orodja, ki zmorejo postati uporabni vzorci delovanja in mišljenja za oznanilo v svetu, zaznamovanem z etičnim in verskim pluralizmom. To zahteva ne le globoko teološko zavest, ampak tudi zmožnost zasnovati, načrtovati in uresničevati sisteme, ki krščansko vero predstavijo kot sposobno globokega vstopanja v različne kulturne sisteme. Vse to kliče po dvigu kakovosti znanstvene raziskave in po postopnem napredovanju ravni

teoloških študijev in ved, ki so povezani z njimi [...] Nalogo »izvirne apologetike«, ki sem jo nakazal v Veselju evangelija (*Evangelii gaudium*), zaupam na prvem mestu raziskovanju, ki se izvaja na cerkvenih univerzah, fakultetah in v zavodih, da bi ti pomagali ustvarjati pogoje, da bi vsi prisluhnili evangeliju. (VR 5)

V nadaljevanju papež Frančišek poudarja vlogo raziskovalnega dela na vseh univerzah po svetu:

Univerze v vseh državah predstavljajo glavno središče znanstveno-raziskovalnega dela za napredek ved in družbe, ker imajo odločilno vlogo za ekonomski, družbeni in kulturni razvoj, predvsem v takem času, kot je naš, zaznamovanem s hitrimi, trajnimi in velikimi spremembami na področju znanosti in tehnologij. Tudi v mednarodnih dogovorih je poudarjena osrednja odgovornost univerz v politikah raziskovalnega dela ter potreba po njihovem usklajevanju z ustvarjanjem mrežnih povezav med specializiranimi centri. (VR 5)

Papež nas opominja na odgovorno nalogo, ki jo imajo univerze in fakultete kot raziskovalne ustanove in raziskovalna središča za napredovanje človeške miselnosti in spoznanj. V času, ko je raziskovalno delo pogosto predvsem ključna postavka za karierno napredovanje univerzitetnih učiteljev in se vedno bolj uveljavlja kot finančni vir in sredstvo za delovanje univerz, je poudarek papeža Frančiška pomenljiv, ker spominja na prvotno odgovornost, da bi bili pedagoški in raziskovalni sodelavci vključeni v ustvarjanje miselnosti, ki bo služila napredku človeštva. Ta vloga je še posebej pomembna za teološke fakultete, ki so na podlagi razodetja poklicane razvijati kulturo v službi človeka, kakor ga je želel Bog Stvarnik in Odrešenik. Pred nami so se na mednarodni ravni odprle velike možnosti pospeševanja raziskovalnega dela in mobilnosti raziskovalcev. Hkrati se je treba bolj zavedati, da morata vsebina in vizija raziskovalnega dela postajati vedno bolj poenoteni, da se ne bosta ujeli v mreže birokracije in prevelike razdrobljenosti našega znanstvenega dela v imenu vedno večje specializiranosti posameznih področij, temveč bosta uresničili poslanstvo papeških univerz in teoloških fakultet ter tako prispevali k celostnemu človeškemu razvoju.

Drug pomemben vidik, ki ga apostolska konstitucija vsebuje in ga razvija tudi letošnji sklepni dokument Sinode o mladih, je vključitev mladih v delovanje visokošolskih ustanov.

Sklepni dokument Sinode o mladih (159) omenja novo apostolsko konstitucijo o cerkvenih univerzah in fakultetah ter njen predlog o temeljnih kriterijih za načrt formacije, ki bi lahko odgovarjal na izzive časa, »tj. duhovno, intelektualno in bivanjsko zrenje kerigme; vsestranski dialog, transdisciplinarnost, ki naj se udejanji z modrostjo in ustvarjalnostjo, ter nujna potreba po ‘mreženju’ (VR 4d). Omenjena načela lahko navdihujejo vsa vzgojna področja; sprejetje teh načel bo najprej v pomoč formaciji novih vzgojiteljev s tem, da jim bodo pomagala odpirati se viziji modrosti, ki bo zmožna vključevati izkušnjo in resnico. Na svetovni ravni igrajo ključno vlogo papeške univerze, na celinski in državni ravni pa katoliške univerze in študijski centri. Redna evalvacija, zahtevna raven usposabljanja in nenehna prenova teh ustanov predstavljajo veliko strateško investicijo v dobro mladih in celotne Cerkve.«⁴

3. Nekatera izhodišča za razmišljanje o teoloških študijih v Sloveniji

1. Ob branju dokumenta in nekaterih obzorij, ki nam jih papež pogumno odstira, smo bralci in posebej tisti, ki delujemo na Teološki fakulteti, spodbujeni, da se odpremo velikemu izzivu, ki je pred nami, tj. predvsem »formacija novih teologov, bogoslovcev in laikov, ki bodo sposobni odprtega, globokega, pristnega dialoga z ljudmi današnjega časa, predvsem z drugače mislečimi«. Izziv je v prvi vrsti namenjen visokošolskim učiteljem in raziskovalcem, da za študente ne bi bili le posredniki zakladov kompetenc (nabranih v »skladiščih« znanj na univerzah), temveč da bi bili najprej sami pristni pobudniki »kulturnih delavnic« – ne znanstvenih, na katerih se »preizkušajo posamezne kompetence« – ki omogočajo, da se različne usposobljenosti, pridobljene na različnih področjih in ravneh, stekajo v skupno smer, v dobro človeka in njegovega celovitega razvoja.⁵ Pred nami sta zahtevna naloga in odgovornost, da načrtujemo korake, ki zaznamujejo pot do tega cilja.

2. Za doseg tega cilja smo visokošolski učitelji in raziskovalci povabljeni k takemu načinu delovanja, poučevanja in raziskovanja, ki je

4 Tako *Sklepni dokument škofovske sinode o mladih* (Documento finale del sinodo dei Vescovi sui giovani; Rim, 3.–28. oktober 2018, 159).

5 Simone D’Agostino, profesor filozofije na Papeški univerzi Gregoriana, razmišlja o procesu dialoga in odprtosti, ki ga papež opisuje kot tvegan, in vendar neizogiben proces (2018).

zaznamovan »s skupnim pogledom na človeka in na svet«, »skupnim«, ker nas povezuje in ima svoj temelj v Božjem razodetju. To nas zavezuje k medsebojnemu spoštovanju, razumevanju stališč drugega ter poznavanju drugih ved in drugih znanstvenih metod delovanja v iskanju novih odgovorov, ki imajo jasen izvor, saj izhajajo iz treh nakazanih vidikov: zrenja trinitaričnega Boga, ljubezni do Boga in ljubezni do človeka. Vse to v drži zaupanja do mladih, kar pomeni skupno hojo z njimi. V iskanju novih in primernejših odgovorov smo poklicani vzeti nase težo kriz in konfliktov, ki se odvijajo v svetu (zlasti »antropološke krize« in »krize družbe in okolja«, VR 3). Teologi smo poklicani, »da bi bili sami zgled teologije v izhodu«, kakor pravi teolog Piero Coda (2018).⁶

3. Ker izhajamo iz Božjega razodetja, smo poklicani, da bi realnost nenehno razumevali in brali v luči učlovečenja Jezusa Kristusa, kar papež opredeli kot »performativno interpretacijo« realnosti (VR 3). Kaj to pomeni? D'Agostino razumeva »performativno interpretacijo« kot »dejavno« interpretacijo, ki udejanji, kar razume, in razume zato, ker to izpolnjuje.⁷ V tem lahko prepoznamo dimenzijo pričevanja, ki je temelj

⁶ Avtor ob izidu apostolske konstitucije predstavlja pripravo Interdisciplinarnega leksikona znanosti in vere v treh zvezkih (*Dizionario Interdisciplinare di Scienza e Fede*, 2002) kot primer dialoga med teologi in znanstveniki, ki ga dokument želi pospešiti. »In un tempo che, con la crisi della modernità anche a livello di coscienza epistemologica e con la conseguente tentazione pendolare di consegnarsi o alla resa (spesso tutt'altro che tollerante) della post-verità o alla resistenza (anch'essa violenta, perché disperata) del fondamentalismo, occorre ribadire la possibilità, come già indicava Giovanni Paolo II nella *Fides et ratio*, anzi la necessità vitale di 'giungere a una visione unitaria e organica del sapere. Questo è uno dei compiti di cui il pensiero cristiano dovrà farsi carico nel corso del prossimo [ormai l'attuale] millennio cristiano' (85). Il compito è senz'altro arduo, ma epocalmente decisivo.« (Coda 2018)

⁷ D'Agostino (2018, 10) trdi: »A sottolineare che, anche qui, si tratta non di spazi ma di processi, Francesco caratterizza l'azione di questi laboratori culturali come un 'esercizio', cioè propriamente un'azione ripetuta e destinata a trasformare colui che la compie, in questo caso la Chiesa. Questo esercizio consiste – secondo un'espressione alquanto innovativa nel magistero – in una 'interpretazione performativa', letteralmente una 'interpretazione che fa', ossia che non si limita a leggere in modo distaccato, ma allo stesso tempo compie ciò che comprende e lo comprende in quanto lo compie. Questa interpretazione performativa è riferita non tanto a un testo o insieme di idee astratte, come *Veritatis gaudium* afferma sin dalle prime righe, ma alla 'realtà' irradiata da una persona: 'La verità, infatti, non è un'idea astratta, ma è Gesù, il Verbo di Dio in cui è la Vita che è la Luce degli uomini (cfr. Gv 1,4)« (*Veritatis gaudium* 1).

delovanja vsakega teologa, saj to, kar išče in je razlog njegovega veselja, tudi sam živi in izpopolnjuje. Ta »novik« izraz, ki ga papež uporablja, je treba povezati z lastnostjo Božje besede, ki izhaja iz prvega poročila o stvarjenju, saj Bog ustvarja po besedi (»performativni besedi«), ki udejanji to, kar reče, npr. »Bodi luč in bila je luč« (1 Mz 1,3). Na podlagi razodetja razumemo papeževu spodbudo kot nalogo, da bi bilo naše iskanje in razumevanje človeka in sveta sposobno nagovoriti ljudi našega časa, da bi ti lahko iz razodetja črpali upanje ter videli luč za svoje konkretne življenjske in vsakdanje odločitve – pa tudi da bi bilo zgovorno za sodobne družbene in kulturne sisteme, kajti takšno razumevanje človeka in sveta je tesno povezano z resnico, ki jo je razodel Jezus Kristus, in se stalno izpopolnjuje po delovanju Svetega Duha, ki napaja Božje ljudstvo in ga usposablja, da bi v moči čuta vere (*sensus fidei*) prepoznalo resnico, ji prisluhnilo in iz nje živelo.

Sklep

Ko obhajamo petdeseto obletnico delovanja oddelka Teološke fakultete v Mariboru, predstavlja izid apostolske konstitucije *Veritatis gaudium* močno oporno točko za razmislek o dosedanjih izkušnjah in obenem »magno charto« pri načrtovanju prihodnjega delovanja Teološke fakultete tudi v Sloveniji. Dokument želi dati nov zagon teološkimi študijem, da teologi ne bi skrbeli le za »prevajanje« pojmov in vsebin v razumljive sodobne »jezike«, v oblike in načine, ki jih sodobni človek lažje dojame, temveč da bi bili preroški v »oblikovanju novih vzorcev« razumevanja človeka in sveta, ki v vsestranskem in pogumnem dialogu z drugimi vedami predstavljajo poenoteno vizijo védenja, ki je odprta in sposobna tudi danes prekvasiti kulture sveta ter jih globoko nagovoriti, ker v njih razkrije žejo po več, po Resnici, po Drugem.

Kratica

VR *Veritatis gaudium*

57dc7a154 (pridobljeno 27. novembra 2018).

Reference

Coda, Piero. 2018. La teologia in uscita, missione della modernità. V: *Avvenire*. <https://www.avvenire.it/agora/pagine/teologi-8af38ecd45914fbc84873ad->

D'Agostino, Simone. 2018. *Veritatis gaudium: un rischioso processo di apertura e dialogo*. V: *La Gregoriana* 53: 8–10.

Papež Frančišek. 2017. *Veritatis gaudium: circa le università e le facoltà ecclesiastiche. Costituzione apostolica*. Vatikan.

Papež Janez Pavel II. 1979. *Sapientia Christiana: circa le università e le facoltà ecclesiastiche.*

Costituzione apostolica. Vatikan.

Papež Janez Pavel II. 1998. *Fides et ratio: ai vescovi della Chiesa Cattolica circa i rapporti tra fede e ragione. Lettera enciclica.* Vatikan.

Papež Pavel VI. 1965. *Optatam totius. Decreto sulla formazione sacerdotale.* Vatikan.

Škofovska sinoda. 2018. Documento finale del sinodo dei Vescovi sui giovani (Rim, 3.–28. oktober). Vatikan. <http://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2018/10/27/0789/01722.html> (pridobljeno 17. decembra 2018).